

POSTANOWIENIE

30 grudnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk

na posiedzeniu niejawnym 30 grudnia 2025 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa E.P. i M.P.

przeciwko Bankowi w W.

o ustalenie i zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej Banku w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie

z 29 marca 2024 r., I ACa 1665/22,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. obciąża stronę pozwaną kosztami postępowania kasacyjnego, pozostawiając ich wyliczenie referendarzowi sądowemu.

(A.G.)

UZASADNIENIE

Określone w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wymaganie uzasadnienia w skardze kasacyjnej wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania zostaje spełnione, jeśli skarżący wykaże, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być zatem osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które –

zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. – będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Na tych jedynie przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W skardze kasacyjnej wniesionej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 29 marca 2024 r. (sygn. akt I ACa 1665/22), pełnomocnik pozwanego – Banku w W. – oparł wnioszek o jej przyjęcie do rozpoznania na przesłankach określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., tj. ze względu na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego oraz istnienie potrzeby wykładni przepisów prawa.

Zdaniem skarżącego, w sprawie istnieje potrzeba wykładni przepisów wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów tj.: art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 3 k.c. w zw. z art. 358 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 56 k.c., w zakresie możliwości: stwierdzenia przez sąd nieuczciwości tylko niektórych elementów warunku umownego w postaci klauzuli indeksacyjnej (klauzuli ryzyka walutowego/waloryzacyjnej), tj. przez eliminację zapisu umownego wyłącznie w zakresie zastosowania tabeli kursowej stosowanej przez bank (klauzuli przeliczeniowej) do wyliczenia wysokości zobowiązania kredytobiorcy oraz ustalenia wysokości poszczególnych rat kredytu i ich zaliczenia na poczet zobowiązania kredytowego oraz zastąpienia go innym sposobem określenia kursu waluty obcej wynikającym z przepisów prawa lub zwyczajów, np. jednoznacznym postanowieniem odnoszącym się do średniego kursu banku centralnego (Narodowego Banku Polskiego) w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia umowy, co nie rodziłoby potrzeby zastąpienia wyeliminowanej treści jakimkolwiek przepisem prawa; art. 385¹ § 1, 3 i 4 k.c. - w zakresie możliwości uznania za indywidualnie uzgodnione takie postanowienie umowne, których treść nie została ustalona w wyniku negocjacji między konsumentem i przedsiębiorcą, lecz miał możliwość jego negocjacji, a nie podjął takiej próby w celu modyfikacji postanowienia, w konsekwencji: przyjęcie, że konsument zaakceptował jego treść w postaci zaproponowanej przez przedsiębiorcę.

W sprawie występują także istotne zagadnienia prawne wyrażające się w następujących pytaniach:

1. Czy art. 358 k.c. w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia umowy może na zasadzie art. 56 k.c. zostać zastosowany jako przepis dyspozytywny wprowadzając w miejsce postanowień umowy i regulaminu wyeliminowanych ze stosunku prawnego z powodu nieważności, postanowienia wynikające z ogólnych przepisów Kodeksu cywilnego?

2. Czy możliwe jest ustalenie nieważności umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej wskutek uznania przez sąd za niedozwolone postanowień umowy kredytu dotyczących sposobu ustalania kursu waluty obcej poprzez odesłanie do tabeli kursowej stosowanej przez bank, jeżeli po ich usunięciu treść umowy nie wykracza poza granice swobody umów w rozumieniu art. 353¹ k.c. ani nie jest sprzeczna z treścią art. 69 ustępy 1 i 2 Prawa bankowego w brzmieniu sprzed nowelizacji ustawą z dnia 29 lipca 2011 roku o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw?

3. Czy w świetle art. 385² k.c., możliwe jest uznanie przez Sąd za niedozwolone postanowień umowy kredytu odniesionego do waluty obcej dotyczących stosowanego do przeliczeń kursu waluty obcej poprzez odesłanie do tabeli kursowej stosowanej przez bank, jeżeli w chwili jej zawarcia stanowi ona dla kredytobiorcy-konsumenta rozwiązanie korzystniejsze ekonomicznie aniżeli to, które wiąże się z zawarciem tzw. umowy kredytu Złotowego?

4. Czy okoliczności, od których zależy uznanie postanowień umowy kredytu dotyczących sposobu ustalania kursu waluty obcej poprzez odesłanie do tabeli kursowej stosowanej przez bank za sprzeczne z dobrymi obyczajami, są tożsame z okolicznościami prowadzącymi do uznania ich za rażąco naruszające interesy konsumenta, a w konsekwencji, czy postanowienia te, uznane przez Sąd za sprzeczne z dobrymi obyczajami, mogą zostać automatycznie (*ipso facto*) uznane za rażąco naruszające interesy konsumenta?

Odnosząc się do przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazanych przez skarżącego we wniosku, Sąd Najwyższy stwierdza, że żadna

z nich nie została wykazana w sposób uzasadniający uwzględnienie wniosku na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Co do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., skarżący powinien odpowiednio sformułować zagadnienie prawne, wskazać przepisy prawa, na których tle zagadnienie się wyłoniło oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą możliwość rozbieżnych ocen prawnych oraz świadczącą o istotności tego zagadnienia (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14 i z 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14). W świetle ugruntowanego orzecznictwa zagadnienie prawne jest istotne, jeżeli jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla ukierunkowania praktyki sądowej i rozstrzygnięcia sprawy, w której zagadnienie powstało (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 września 2012 r., II CSK 180/12 oraz z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14), wywołuje poważne wątpliwości, a zarazem nie było dotychczas rozstrzygnięte w judykaturze albo dotychczasowe orzecznictwo wymaga zmiany (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16). Kwestia taka powinna spełniać wymagania stawiane zagadnieniu prawnemu przedstawianemu Sądowi Najwyższemu przez sąd drugiej instancji w razie powstania poważnych wątpliwości (art. 390 § 1 k.p.c. - zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 23 stycznia 2014 r., I UK 361/13 oraz z 14 września 2012 r., I UK 218/12), których nie można rozwiązać za pomocą powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z 8 maja 2015 r., III CZP 16/15 oraz z 24 października 2012 r., I PK 129/12). Chodzi przy tym wyłącznie o poważne wątpliwości, wymagające zaangażowania Sądu Najwyższego, wykraczające poza poziom zwykłych wątpliwości prawnych, które powstają niemal w każdym procesie decyzyjnym stosowania prawa. W celu spełnienia przesłanki przewidzianej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nie wystarczy samo sformułowanie pytania (pytań) do Sądu Najwyższego. Konieczne jest również zaproponowanie możliwych (odmiennych) odpowiedzi na postawione pytanie. Ograniczenie się do sformułowania pytania, wymagającego zdaniem skarżącego udzielenia odpowiedzi, nie wypełnia zatem dyspozycji wskazanego przepisu. (zob. m.in. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 grudnia 2011 r., II PK 183/11, z 20 grudnia 2011 r., II PK 207/11, z 9 stycznia 2017 r., II CSK 423/16 oraz z 16 maja 2018 r., II CSK 12/18).

Wskazuje się na konieczność wskazania na występujące rozbieżności interpretacyjne przy rozstrzyganiu przedstawionego zagadnienia prawnego w orzecznictwie lub nauce prawa (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 maja 2018 r., I CSK 798/17, z 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 585/17 oraz z 8 kwietnia 2018 r., V CSK 577/17).

Co do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., jej spełnienie wymaga wskazania przepisu prawa, którego wykładnia budzi wątpliwości, określenia zakresu tej wykładni, podania, na czym polegają wątpliwości związane z rozumieniem przepisu oraz przedstawienia argumentacji przemawiającej za tym, że mają one rzeczywisty i poważny charakter, nie należą zaś do zwykłych wątpliwości związanych z procesem stosowania prawa. Wymagane jest także wykazanie, że treść i znaczenie przepisu nie zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie lub że istnieje potrzeba zmiany ich dotychczasowej wykładni. Jeżeli podstawą wniosku w tym zakresie jest twierdzenie o występujących w orzecznictwie sądowym rozbieżnościach wynikających z dokonywania przez sądy różnej wykładni przepisu, konieczne jest także wskazanie rozbieżnych orzeczeń, dokonanie ich analizy i wykazanie, że rozbieżność wynika z różnej wykładni przepisu (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 marca 2007 r., II CSK 84/07 oraz z 14 grudnia 2023 r., I CSK 6110/22). Należy podkreślić, że wątpliwości wskazane przez skarżącego muszą istnieć nadal w chwili orzekania w przedmiocie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Argumentacja dotycząca rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga przytoczenia przykładów orzeczeń, które wskazują na rzeczywistą rozbieżność w wykładni przepisów, występującą również w chwili orzekania w przedmiocie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 lipca 2024 r., I CSK 1225/23).

Problemy prawne przedstawione przez skarżącego – powielane w wielu skargach kasacyjnych tego samego pozwanego oraz innych banków, które zawarły umowy kredytowe z konsumentami - nie mają cech nowości wymaganej od istotnego zagadnienia prawnego uzasadniającego przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Kwestie te były przedmiotem wielokrotnych wypowiedzi Sądu Najwyższego w orzeczeniach wydanych, często w odniesieniu do zbliżonych

treścią umów kredytowych, nie tylko na etapie wstępnej oceny. Wszystkie te zagadnienia zostały omówione i rozstrzygnięte w orzecznictwie sądowym, które często zapadało już po wniesieniu skargi kasacyjnej, ponieważ dotyczą one starszych spraw. W międzyczasie ukształtowało się orzecznictwo dotyczące tych problemów i w świetle obecnych orzeczeń, skarga jest nieaktualna, co uniemożliwia jej przyjęcie do rozpoznania. Podobnie należy ocenić przytoczone we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wątpliwości co do wykładni przepisów prawa.

W aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego, uwzględniającym także orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w odniesieniu do przepisów Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95, s. 29, dalej: „dyrektywa 93/13”) nie budzi wątpliwości abuzywny charakter zawartych w umowach kredytu frankowego, spełniających kryteria określone w art. 69 ust. 1 i 2 Prawa bankowego, typowych klauzul odsyłających do tabel kursowych banku przy przeliczeniu waluty obcej na złote polskie i odwrotnie. Tego typu klauzule nie wskazują obiektywnych kryteriów ustalania kursu waluty obcej, który jest jednostronnie ustalany przez bank, co pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22, z 21 listopada 2023 r., II CSKP 1602/22 oraz z 14 lutego 2025 r., II CSKP 1545/22). Ocena niedozwolonego charakteru postanowienia, jak i konsekwencje wynikające z jego eliminacji - dokonywana w trybie przewidzianym art. 3851 k.c. i nast. - wymagają odniesienia do chwili zawarcia umowy (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Co do zasady wyłączona jest też możliwość zastąpienia niedozwolonego postanowienia umownego odnoszącego się do sposobu określania kursu waluty obcej (w umowie kredytu indeksowanego czy denominowanego) innym sposobem określenia kursu waluty obcej (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 14 lutego 2025 r., II CSKP 1545/22 i z 28 lutego 2025 r., II CSKP 1277/24). Brak jest też jakichkolwiek podstaw do rozdzielenia postanowień dotyczących przeliczania waluty obcej na złote polskie i

dokonywania ich odrębnej oceny prawnej (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22 i z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22).

W szczególności w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że klauzula ryzyka walutowego i klauzula kursowa określająca przeliczenie zobowiązań stron (w ramach przyjętego w umowie mechanizmu waloryzacji) są ze sobą ściśle powiązane. Ma to istotne znaczenie z perspektywy oceny, czy określają one główne świadczenia stron, czy zostały sformułowane w sposób jednoznaczny, a także w kontekście możliwości utrzymania umowy w mocy. Rozszczępienie tych klauzul jest zabiegiem sztucznym, ponieważ klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron celem ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula kursowa nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i wynikającego z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22 i z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22 i dalsze powołane tam orzecznictwo). Wyeliminowanie z umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej klauzul przeliczeniowych, uznanych za abuzywne, prowadzi również do upadku klauzuli ryzyka walutowego, która jest charakterystyczna dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadnia powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR. Takie przekształcenie umowy, co prowadziłoby do dalszej realizacji udzielonego kredytu jako złotowego, jest na tyle daleko idące, że należy ją w takim kształcie uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, nawet jeśli nadal dotyczy innego podtypu czy wariantu umowy kredytu. W konsekwencji, po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul, utrzymanie umowy w formie zamierzonej przez strony nie jest możliwe (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, z. B, poz. 20, z 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 45 i II CSKP 382/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22 oraz z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22). Wyeliminowanie z umowy abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi więc do utrzymania w mocy umowy kredytu indeksowanego kursem franka szwajcarskiego jako kredytu złotowego oprocentowanego według stawki LIBOR (lub WIBOR), gdyż jest to sprzeczne z naturą stosunku prawnego łączącego

strony (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 11 i z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20 oraz powołane tam wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 14 marca 2019 r., C-118/17, Zsuzsanna Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary Zrt, ECLI:EU:C:2019:207 i z 5 czerwca 2019 r., C-38/17, GT przeciwko HS, ECLI:EU:C:2019:461, jak również wyroki Sądu Najwyższego z 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD 2022, nr D, poz. 45, z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22, z 25 maja 2023 r., II CSKP 1311/22 i z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22).

W orzecznictwie wyłączono też możliwość usunięcia luki powstałej w umowie po postanowieniach abuzywnych niewiążących konsumenta przez zastąpienie ich innymi przepisami, zwyczajami lub w drodze wykładni na podstawie art. 65 § 1 i 2 k.c. lub art. 56 k.c. w zw. z art. 41 prawa wekslowego albo art. 56 k.c. w zw. z art. 358 § 2 k.c. (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22 i z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22). W tym zakresie Sąd Najwyższy uwzględnił orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w którym wykluczono możliwość uzupełnienia luki w umowie w razie stwierdzenia nieuczciwego charakteru jednego z warunków umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, przez zmianę treści tego warunku poprzez wykładnię oświadczeń woli stron, co miałyby prowadzić do zastosowania w jego miejsce przepisów dyspozytywnych (zob. wyroki z 3 października 2019 r., C-260/18, K. Dziubak, i J. Dziubak, ECLI:EU:C:2019:819, z 14 czerwca 2012 r., C-618/10, Banco Español de Crédito, ECLI:EU:C:2012:349, z 26 marca 2019 r., C-70/17, Abanca, ECLI:EU:C:2019:250, z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kásler, ECLI:EU:C:2014:282 i z 2 września 2021 r., C-932/19, OTP Jelzálogbank, ECLI:EU:C:2021:673). Taki zabieg prowadziłby do zmiany treści klauzuli indeksacyjnej, prowadząc do zmiany jej rozumienia. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, art. 5 i 6 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy, który stwierdził nieuczciwy charakter warunku umowy, dokonał wykładni tego

warunku w celu złagodzenia jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli taka wykładnia odpowiadałaby wspólnej woli stron. Artykuł 6 ust. 1 ww. dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że niezgodny z tym artykułem jest przepis prawa krajowego dający sądowi możliwość uzupełnienia umowy przez zmianę treści owego warunku. Możliwość taka istniałaby tylko w przypadku, gdyby stwierdzenie nieważności nieuczciwego warunku zobowiązywało sąd do unieważnienia umowy w całości, narażając tym samym konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 18 listopada 2021 r. C-212/20, M.P., B.P. przeciwko "A", pkt 72, ECLI:EU:C:2021:934 i z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, Bank BPH, pkt 57, ECLI:EU:C:2021:341). Uwzględniając to stanowisko w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że art. 65 k.c., choć przydatny przy wykładni oświadczeń woli, nie może być wykorzystany do sanowania klauzuli abuzywnej – nie służy bowiem konstruowaniu nowych postanowień, lecz interpretacji już złożonych (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22, z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22 i z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22).

W orzecznictwie wyłączono możliwość zastąpienia postanowień niedozwolonych przepisem art. 358 § 2 k.c. dla określenia sposobu ustalania kursu waluty obcej (franka szwajcarskiego) w ramach mechanizmu indeksacyjnego stosowanego przy wypłacie i spłacie kredytu. W świetle aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego (zob. np. wyroki z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20 i z 26 kwietnia 2024 r., II CSKP 150/24), jak również Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zob. m.in. wyrok z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W. przeciwko Bank BPH S.A., ECLI:EU:C:2021:341) art. 358 § 2 k.c. nie może być traktowany jako przepis, który z mocy prawa lub w ramach mechanizmu dyspozytywności zastępuje postanowienie abuzywne w umowie konsumenckiej. Zastosowanie tego przepisu wymaga każdorazowej oceny jego adekwatności w konkretnym stosunku obligacyjnym, z uwzględnieniem woli konsumenta oraz zasad wynikających z Dyrektywy 93/13. Przepis ten nie może być wykorzystany w sposób prowadzący do utrzymania w mocy umowy zawierającej nieuczciwe warunki, bez uprzedniego wyrażenia świadomej i dobrowolnej zgody przez konsumenta. Zakres zastosowania omawianego przepisu ogranicza się bowiem do zobowiązań

rzeczywiście wyrażonych w walucie obcej, a nie takich, w których waluta pełni wyłącznie funkcję przeliczeniową. Kredyty indeksowane do waluty obcej, w których zobowiązanie pierwotnie wyrażone jest w złotych, a waluta obca pełni jedynie rolę mechanizmu waloryzacyjnego, nie spełniają tej przesłanki, co wyklucza automatyczne zastosowanie art. 358 § 2 k.c.

Abuzywność części postanowień umowy kredytu zawartej z konsumentem może skutkować nieważnością całej umowy, o ile jej dalsze obowiązywanie jest niemożliwe bez zakwestionowanych postanowień. W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r. – zasady prawnej, III CZP 6/21 wyjaśniono, że konsument świadomy niedozwolonego charakteru postanowienia może sprzeciwić się odmowie jego zastosowania, udzielając wolnej zgody na to postanowienie. Potwierdzenie takiej klauzuli sprawia nie tylko, że wywiera ona skutki *ex tunc*, ale powoduje, iż z mocą wsteczną staje się skuteczna cała umowa. Natomiast w sytuacji, w której klauzula abuzywna stała się definitywnie bezskuteczna - wskutek odmowy potwierdzenia albo upływu rozsądnego czasu do jej potwierdzenia - o obowiązywaniu umowy decyduje to, czy weszła w jej miejsce regulacja zastępcza. To zaś zależy od tego, czy całkowita i trwała bezskuteczność umowy naraża konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje, czemu konsument może wiążąco zaprzeczyć oraz istnieje regulacja zastępcza wynikająca z ustawy albo - jeżeli jest to dopuszczalne - określona przez sąd. Zastosowanie takiej konstrukcji oznacza, że z dniem odmowy potwierdzenia klauzuli, bez której umowa kredytu nie może wiązać, albo z dniem bezskutecznego upływu czasu do jej potwierdzenia ustaje stan zawieszenia, a umowa staje się definitywnie bezskuteczna (nieważna) albo - jeżeli spełnione są przesłanki dopuszczalności jej utrzymania przez zastosowanie regulacji zastępczej - staje się skuteczna z mocą wsteczną (*ex tunc*) w kształcie obejmującym ową regulację zastępczą (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21, z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, z 25 października 2023 r., II CSKP 820/23, z 9 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22 oraz z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22).

W orzecznictwie wyjaśniono też, że ocena abuzywności danego postanowienia nie zależy od jego efektu ekonomicznego, lecz od przejrzystości

klauzuli, sposobu jej wprowadzenia oraz wpływu na równowagę kontraktową stron. Potencjalna korzyść dla konsumenta w chwili zawarcia umowy nie usuwa abuzywności, jeżeli postanowienie jest niejasne lub jednostronne. Ewentualna atrakcyjność ekonomiczna oferty nie eliminuje ryzyka naruszenia interesów konsumenta ani nie wyłącza obowiązku oceny z perspektywy ochrony strony słabszej (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 45, z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z 24 października 2024 r., I CSK 2910/23 i z 25 marca 2015 r., I CSK 692/24; wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej: z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W., R.W. przeciwko Bank BPH S.A., ECLI:EU:C:2021:341 i z 16 marca 2023 r., C-6/22, M.B., U.B., M.B. przeciwko X S.A., ECLI:EU:C:2023:216).

W piśmiennictwie prawniczym i orzecznictwie Sądu Najwyższego przeważa stanowisko, zgodnie z którym przesłanki abuzywności określone w art. 385¹ § 1 k.c. mają charakter samodzielny, muszą wystąpić łącznie i podlegają odrębnej ocenie (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 27 października 2006 r., I CSK 173/06 i z 29 sierpnia 2013 r., I CSK 660/12). Wskazuje się przy tym, że rażące naruszenie interesów konsumenta zazwyczaj stanowi naruszenie dobrych obyczajów, nie zawsze jednak zachowanie sprzeczne z dobrymi obyczajami rażąco narusza te interesy (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 13 października 2010 r., I CSK 694/09, z 29 sierpnia 2013 r., I CSK 660/12, z 30 września 2015 r., I CSK 800/14 i z 27 listopada 2015 r., I CSK 945/14). W orzecznictwie Sądu Najwyższego uwzględniającym wskazania z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, jak również w doktrynie nie budzi wątpliwości interpretacyjnych sposób rozumienia przesłanek określonych w art. 385¹ § 1 k.c., których dotyczy zagadnienie prawne sformułowane w skardze kasacyjnej. Wyjaśniając znaczenie zastosowanych w tym przepisie pojęć i relacje zachodzące między nimi, należy uwzględnić przede wszystkim art. 3 ust. 1 i art. 4 ust. 1 dyrektywy 93/13 wraz z motywami. W odniesieniu do wykładni pojęcia postanowień, które kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, odniesiono się w licznych orzeczeniach Sądu Najwyższego (zob. np. uchwała Sądu Najwyższego z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, nr 7–8, poz. 87 oraz wyroki Sądu

Najwyższego: z 13 lipca 2005 r., I CK 832/04, Biul. SN 2005, nr 11, s. 13, z 27 października 2006 r., I CSK 173/06, z 8 listopada 2012 r., I CSK 49/12, OSNC 2013, nr 6, poz. 76, z 29 sierpnia 2013 r., I CSK 660/12, z 18 grudnia 2013 r., I CSK 149/13, OSNC 2014, nr 10, poz. 103, z 13 sierpnia 2015 r., I CSK 611/14, z 30 września 2015 r., I CSK 800/14, OSNC 2016, nr 9, poz. 105 i z 15 stycznia 2016 r., I CSK 125/15, OSNC-ZD 2017, nr A, poz. 9). Natomiast co do sposobu wykładni pojęcia niedozwolonych postanowień umownych, które rażąco naruszają interesy konsumenta odniesiono się m.in. w wyrokach Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej: z 16 stycznia 2014 r., C-226/12, Constructora Principado SA v. José Ignacio Menéndez Álvarez, ECLI:EU:C:2014:10, z 14 marca 2013 r., C-415/11, Mohamed Aziz v. Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa Catalunya, ECLI:EU:C:2013:164 i z 26 stycznia 2017 r., C-421/14, Banco Primus SA v. Jesús Gutiérrez García, ECLI:EU:C:2017:60 oraz wyrokach Sądu Najwyższego: z 19 marca 2007 r., III SK 21/06, OSNP 2008, nr 11–12, poz. 181, z 11 października 2007 r., III SK 19/07, Przegląd orzecznictwa, EPS 2008, nr 8, s. 60, z 8 listopada 2012 r., I CSK 49/12, z 29 sierpnia 2013 r., I CSK 660/12, z 18 grudnia 2013 r., I CSK 149/13 i z 27 listopada 2015 r., I CSK 945/14.

W aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości również sposób rozumienia przesłanki indywidualnego uzgodnienia z art. 385¹ § 1 k.c. Uzgodnienie zachodzi wyłącznie w sytuacji, w której konsument miał realną możliwość negocjowania brzmienia postanowienia oraz świadomie zdecydował o jego uwzględnieniu w umowie. W przypadku, gdy przedsiębiorca nie wykazuje, że taka sytuacja miała miejsce, a jedynie wskazuje na jednostronne przygotowanie wariantów i wybór przez konsumenta spośród nich, przesłanka indywidualnego uzgodnienia pozostaje niespełniona. Uzgodnienie musi mieć charakter faktyczny, a ciężar dowodu w tym zakresie spoczywa na przedsiębiorcy, zgodnie z art. 385¹ § 4 k.c. Sam wybór spośród opcji przedstawionych przez przedsiębiorcę, jak również świadomość treści postanowienia, nie przesądza o spełnieniu tej przesłanki (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, z 18 maja 2022 r., II CSKP 365/22, z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22; oraz wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W., R.W. przeciwko Bank BPH S.A., ECLI:EU:C:2021:341).

W świetle powyższego Sąd Najwyższy stwierdza, że skarżący nie wykazał, aby w dacie orzekania w przedmiocie przedsądu istniała potrzeba ponownego odniesienia się do wskazanych przepisów oraz poruszonej problematyki. Argumenty zawarte we wniosku, zestawione z motywami zaskarżonego wyroku oraz uwzględniając aktualny dorobek orzecniczy Sądu Najwyższego, nie wskazują na konieczność kolejnej wypowiedzi w objętej nim materii – z uwzględnieniem publicznoprawnego charakteru skargi kasacyjnej oraz jej funkcji wykraczającej poza ochronę interesu indywidualnego.

Wskazać należy również, że nie zachodzi nieważność postępowania, którą Sąd Najwyższy bierze pod rozwagę – w granicach zaskarżenia – z urzędu (art. 398¹³ § 1 k.p.c.).

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztach postępowania kasacyjnego – na stosowny wniosek zawarty w odpowiedzi na skargę kasacyjną – orzeczono na podstawie art. 108 § 1 k.p.c., obciążając nimi na podstawie art. 98 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. stronę pozwaną, która przegrała sprawę w postępowaniu kasacyjnym.

Dariusz Dończyk

(A.G.)

[a.ł]